

บทที่ 6 ผู้นำในชั้นเรียน (Leadership in the Classroom)

1. ลักษณะของความเป็นผู้นำ
2. ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำ
3. การเป็นผู้นำในชั้นเรียน
4. วิธีการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำและหน้าที่ของครูในการเป็นผู้นำที่ดี
5. ประเภทของผู้นำในโรงเรียน
6. องค์ประกอบที่มีผลต่อการเป็นผู้นำในชั้นเรียน
7. การใช้อำนาจของครู
8. การใช้อำนาจของครูในการปกครองชั้นเรียน
9. ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูแต่ละแบบ คือ ประชาธิปไตย ปล่อยปละละเลย และเผด็จการ

ครูเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในโรงเรียน เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาเด็ก และเปลี่ยนแปลงสภาพในตัวนักเรียนให้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม “ถ้าจะถามว่า ครูเป็นผู้นำหรือไม่” เราอาจจะตอบได้ว่า ในการสอนนั้นครูอาจจะแสดงบทบาทหรือการกระทำของการเป็นผู้นำ แต่มิใช่ผู้นำโดยทั่วไป

ความสำเร็จในการสอนของครูนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง องค์ประกอบอย่างหนึ่งก็คือ การสร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับนักเรียน นักเรียนสามารถทำงานได้ เรียนรู้ได้ และสิ่งที่จะช่วยให้เกิดบรรยากาศดังกล่าวได้ก็คือ การกระทำของผู้นำ

ครูจะต้องทำอย่างไรจึงจะจูงใจให้เด็กทำงานและเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ ประสบความสำเร็จ นั่นคือ ครูจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ต่าง ๆ ของผู้นำนั่นเอง

1. ลักษณะของความเป็นผู้นำ (The Nature of Leadership)

ลักษณะของความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำไม่ใช่สิ่งที่ทุกคนมีได้ เนื่องจากผู้นำจะมี

ความเป็นผู้นำโดยกำเนิด เขาอาจจะเกิดมาเพื่อที่จะเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูง ซึ่งมีอำนาจ มีอิทธิพล และมีความรู้พิเศษ

ผู้นำ (leadership) โดยทั่วไปหมายถึง สมาชิกของกลุ่มที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อคนอื่น ๆ ในกลุ่มคือ แผลอิทธิพลไปยังคนอื่น มากกว่าที่คนอื่นจะแผลอิทธิพลมายังตน และสมาชิกคนอื่น ๆ ยอมรับโดยสมัครใจว่า บุคคลนี้เป็นผู้นำของกลุ่มตนเมื่อทำอะไรก็ตามที่ทิศทางร่วมกัน ผู้นำนี้อาจจะได้รับการแต่งตั้งมาหรือเลือกตั้งมาก็ได้หรือเกิดมาเพื่อเป็นหัวหน้าซึ่งลูกน้องก็ยอมรับว่าเป็นผู้นำอย่างจริงใจ

เมื่อพิจารณาจากความหมายของผู้นำข้างต้นแล้ว ครูมิได้เป็นผู้นำในลักษณะดังกล่าว เนื่องจาก**ครูเปรียบเหมือนหัวหน้ากลุ่ม (headship)** ซึ่งหมายถึง บุคคลคนหนึ่งของกลุ่มที่ได้รับอำนาจจากภายนอกให้มาเป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของกลุ่มไม่ยอมรับอย่างเต็มใจว่าเป็นผู้นำของตน แต่เป็นผู้นำที่สมาชิกยอมรับแบบจำยอมเท่านั้น และเมื่อทำอะไรก็ไม่ได้ทำในทิศทางร่วมกัน ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้นำโดยหน้าที่ไม่ได้รับเลือกให้มาเป็นผู้นำเหมือนกับผู้นำในกลุ่มลักษณะอื่น ๆ นักเรียนก็ยอมรับครูแบบจำยอมเช่นเดียวกัน

ความเป็นผู้นำมี 3 ประเภท

1. ผู้นำซึ่งมีความดีเด่น เนื่องจากเขามีความสามารถเป็นหนึ่ง มีความเชี่ยวชาญในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ
2. ผู้นำในกลุ่มไม่เป็นทางการ เนื่องจากเขาสามารถกระทำหน้าที่ที่สำคัญหรือ จำเป็นสำหรับกลุ่มได้
3. ผู้นำในองค์การเป็นผู้นำที่ได้รับแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่ง มีอำนาจในการปกครองผู้ตามตามตำแหน่งของตน

สต็อกคิลล์ (Stogdill) ให้ความหมายของ **ความเป็นผู้นำ** เหมาะสมอย่างยิ่งในการแสดงบทบาทของครู เขาให้ความหมายว่า หมายถึง **ขบวนการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และเพื่อประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย**

ครู : คือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว แนะนำ และเชื่อมโยงนักเรียนกับกิจกรรมของกลุ่มเพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของโรงเรียน

ครูที่ดีคือ ผู้ที่เป็นผู้นำที่ดีเช่นเดียวกับเป็นผู้สอนที่ดี ซึ่งสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำแบบใดแบบหนึ่ง เขาสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหาซึ่งเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อสมาชิกต้องทำงานร่วมกันในแต่ละวัน เขาสามารถที่จะริเริ่มการกระทำที่สามารถปรับปรุง

บรรยากาศของการทำงานให้ดีขึ้นเมื่อเวลาที่จำเป็น และเขาจะต้องสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบได้อย่างเหมาะสมเมื่อมีเหตุการณ์ที่มาขัดขวางการทำงานของกลุ่ม

2. ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำ (Personal Factors Associated with Leadership)

สต็อกคิลล์ (1948) กล่าวถึงลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำไว้ดังนี้คือ

1. ความสามารถ (capacity) ได้แก่ สถิติปัญญา ความกระตือรือร้น ความคล่องแคล่วในการพูด ความริเริ่ม ความสามารถในการตัดสินใจ

2. ความสำเร็จ (achievement) ได้แก่ เป็นที่รู้จัก เป็นนักเรียนทุน เป็นนักกีฬา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

3. ความรับผิดชอบ (responsibility) ได้แก่ เป็นที่ไว้วางใจได้ มีความคิดริเริ่ม มีความเพียรพยายาม เป็นนักสู้ มีความมั่นใจในตนเอง มีความปรารถนาที่จะได้รับการยกย่อง

4. การมีส่วนร่วม ได้แก่ ความแข่งขัน เข้าสังคมได้ ร่วมมือดี มีความสามารถในการปรับตัว มีอารมณ์ขัน

5. ฐานะทางสังคม ได้แก่ เป็นคนมีฐานะ เป็นที่รู้จัก

ลักษณะของความเป็นผู้นำดังกล่าว อาจจะแตกต่างจากครูที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำเนื่องจากระหว่างครูกับนักเรียนนั้น มีความแตกต่างกันในเรื่องของอายุ

ตัวอย่าง

ถ้าครูไปสอนเด็กเล็ก ๆ ลักษณะของการมีส่วนร่วม (participation) จะสำคัญมากกว่าฐานะทางสังคม

ถ้าไปสอนเด็กอายุ 16 - 18 ปี ลักษณะของความสามารถ (capacity) จะสำคัญมากกว่าฐานะทางสังคม ทั้งนี้ เพราะนักเรียนวัยนี้เป็นวัยที่เตรียมตัวเพื่อเรียนในระดับอุดมศึกษาต่อไป

ดังนั้น แบบแผนของลักษณะความเป็นผู้นำก็จะแตกต่างกันไปแล้วแต่สภาพการณ์ที่ครูต้องประสบ ซึ่งด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกิดผู้นำแบบต่าง ๆ (leadership styles) (สภาพการณ์ที่ครูต้องประสบได้แก่ระดับสติปัญญา ฐานะทางสังคม ทักษะความต้องการและความสนใจของผู้ตาม เป้าหมายที่ต้องการบรรลุถึงความสำเร็จ เป็นต้น ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าว ก็คือ สภาพการณ์ทางสังคม ที่ครูจะต้องเข้าไปจัดการ)

3. การเป็นผู้นำในชั้นเรียน

หน้าที่ของครูในการเป็นผู้นำ ก็คือ ทำให้นักเรียนแต่ละคนได้แสดงศักยภาพของตนเองออกมาเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ตั้งไว้

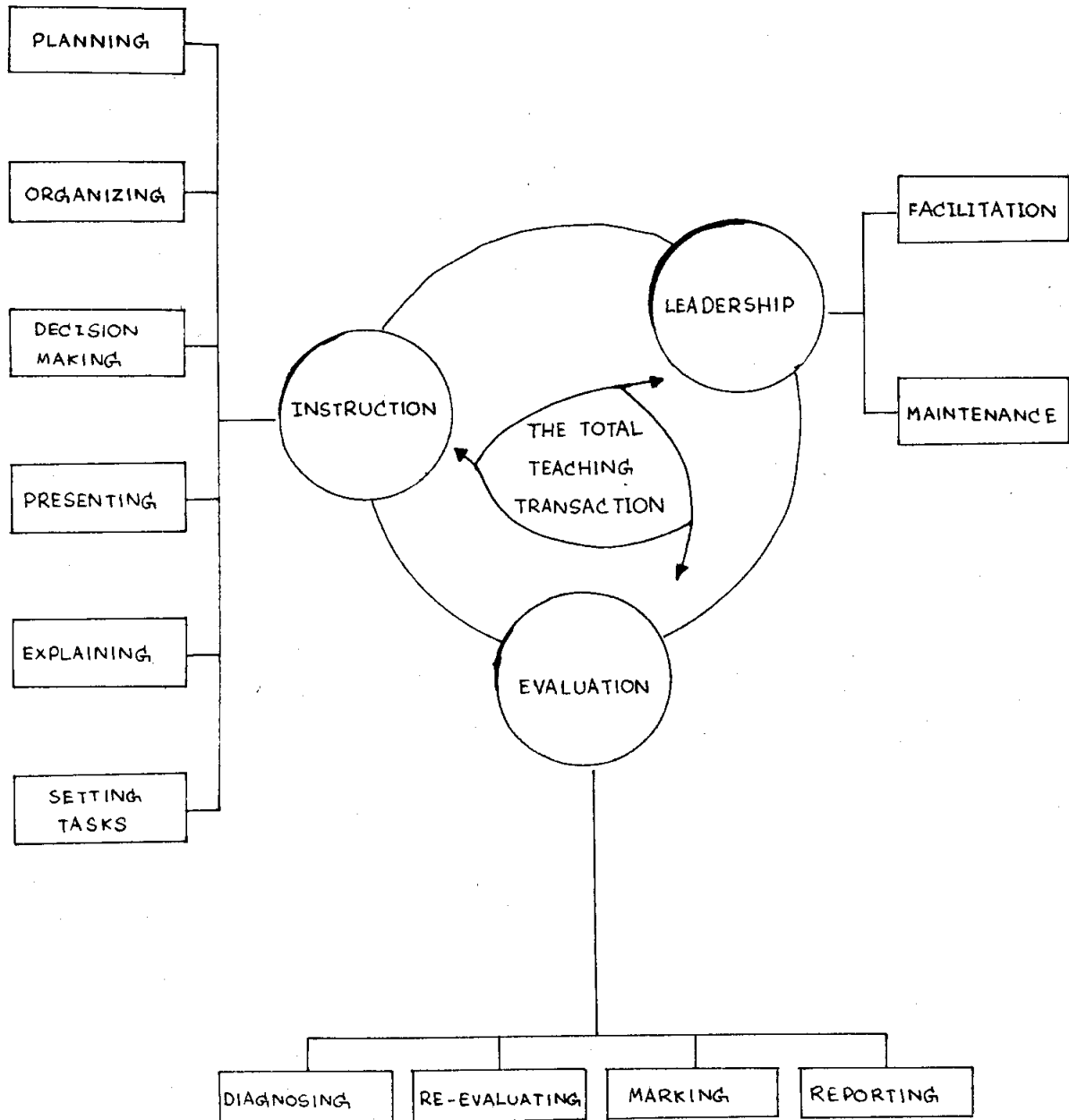
ในการที่จะศึกษาว่า ครูทำงานของการเป็นผู้นำอะไรบ้างในห้องเรียน เราควรจะได้พิจารณาถึงขอบข่ายของขบวนการสอนทั้งหมดของครูก่อน

ขบวนการสอนประกอบด้วยแบบแผนของกิจกรรมที่สำคัญ 3 ชนิดด้วยกันคือ :-

1. การสอน (instruction)
 2. การประเมินผล (evaluation)
 3. การเป็นผู้นำ (leadership) ครูจะต้องปฏิบัติกับกลุ่มทั้งกลุ่ม
- } ครูปฏิบัติกับนักเรียนตัวต่อตัวหรือทีละคนได้

การเป็นผู้นำในชั้นเรียน

จากรูป แสดงถึงกิจกรรมต่างๆ ของห้องเรียนซึ่งจัดขึ้นโดยอาศัยความสามารถของครู กิจกรรมเหล่านี้จะต้องกระทำติดต่อกันและกิจกรรมเหล่านี้จะดีแค่ไหนขึ้นอยู่กับความชำนาญหรือทักษะของครูนั่นเอง

- การสอน (instruction) : จะเกี่ยวข้องกับ
 - การวางแผนการสอน (planning)
 - การจัดหมวดหมู่ (organizing) หรือจัดแบ่งระดับขั้นตอนของการสอน
 - การตัดสินใจ (decision making)
 - การเสนอเนื้อหา (presenting)
 - การอธิบาย (explaining)
 - กำหนดงานให้ผู้เรียน (setting tasks)
- ประเมินผล (evaluation) : จะเกี่ยวข้องกับ
 - การวิเคราะห์ (diagnosing)
 - การประเมินว่านักเรียน แต่ละคนมีความก้าวหน้าทางด้านการเรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ ไปแค่ไหน ?
 - รายงานความก้าวหน้าของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ (reporting)
- การเป็นผู้นำ (leadership) : จะเกี่ยวข้องกับงาน 2 ชนิดคือ

1. Facilitative Tasks งานที่ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน ซึ่งช่วยให้เด็กทำงานเต็มความสามารถของตนโดยอาศัยความร่วมมือกัน ซึ่งได้แก่

- 1.1 การนำไปสู่ความร่วมมือกันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของความพยายาม
- 1.2 สร้างมาตรฐานและขบวนการประสานงาน
- 1.3 ปรับปรุงสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ดีขึ้นโดยการใช้การแก้ปัญหา
- 1.4 เปลี่ยนแปลงหรือปรับสภาพการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน ผู้นำจะต้องใช้วิธีการสร้างสภาพการณ์ซึ่งทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจอย่างมาก เพื่อบรรลุถึงความต้องการของกลุ่ม

ขบวนการของการเป็นผู้นำดังกล่าว จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

- การพัฒนาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- ความร่วมมือกัน
- การช่วยเหลือกลุ่มในการสร้างมาตรฐานของตนเอง เช่นเดียวกับการกำหนดวิธีการต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติตามกฎและนโยบายของโรงเรียน นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับการทำให้กลุ่มสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีการของตนเอง และเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของกลุ่มซึ่งจำกัดการกระทำของสมาชิกแต่ละคนและของกลุ่ม

ในเรื่องของการสร้างความร่วมมือนี้ เราใช้ทักษะมากกว่าการใช้อำนาจควบคุมปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเข้ามาบรรเทาการเรียนการสอน และครูจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพถ้าเขาจะสามารถช่วยให้กลุ่มทำงานที่เขาพึงพอใจ และมีสัมพันธภาพต่อกันและกัน

นิวกอมน์ และคณะ (1965) กล่าวถึงพฤติกรรมของครูที่ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว (facilitative behavior) ในการไปสู่เป้าหมายงานดังนี้

1. ให้ความอบอุ่นและมิตรภาพแก่สมาชิก
2. ประนีประนอม แก้ไขความขัดแย้ง จัดความตึงเครียด
3. ให้ความช่วยเหลือเป็นส่วนตัว ให้คำปรึกษาแนะแนวและส่งเสริมสนับสนุน
4. แสดงความเข้าใจ เข้าใจ ทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้
5. แสดงความยุติธรรมไม่เข้าข้างใคร

2. Maintenance Tasks : งานที่ทำให้กลุ่มรวมตัวกันและดำเนินการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ร่วมกันได้จนสำเร็จ ในการทำให้กลุ่มรวมตัวกันได้นั้นทำได้ ดังนี้ :-

- 2.1 พยายามทำให้ขวัญของกลุ่มดีอยู่เสมอ
- 2.2 ควบคุมความขัดแย้ง
- 2.3 ช่วยกลุ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 2.4 ลดภาวะความกดดันและความวิตกกังวล

กลุ่มห้องเรียนทุกกลุ่มจะต้องประสบกับความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวครูจะใช้ทั้งวิธีการสร้างความร่วมมือ และการดำรงความเป็นกลุ่ม เพื่อหาทางสร้างสัมพันธภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่หยุดนิ่ง ขจัดปัญหาภายในและความกดดันจากภายนอกให้หมดสิ้น

การดำรงความเป็นกลุ่มและทำให้กลุ่มทำหน้าที่อย่างดีอยู่ในระดับที่ต้องการ

: ครูต้องเรียนรู้ว่า **เมื่อไหร่** จึงจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกหัดการรวมตัวกันของสมาชิก เช่นเดียวกับรู้ว่าจะต้องทำอะไร

ปัญหา - ในการที่จะทำให้กลุ่มรวมตัวกันได้นั้น ถ้าครูเป็นผู้นำที่ยังขาดการฝึกหัด ยังขาดความชำนาญ ครูอาจจะต้องใช้**ใช้อำนาจ** ที่มีอยู่เมื่อเกิดปัญหาขึ้น หรือเมื่อเกิดขัดข้องในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

- นักเรียนในปัจจุบันมีการเรียกร้องมาก นอกจากนั้น **อำนาจของเพื่อน** และ **กลุ่มมีอิทธิพล**อย่างมาก ทำให้ลดความสำคัญหรือลดอิทธิพลของครูไป และจะยังเป็นปัญหาอย่างยิ่งถ้าครูคนนั้นเป็นครูที่ไม่เข้าใจพฤติกรรมของกลุ่มไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้นำหรือไม่ได้ฝึกฝนการเป็นผู้นำในชั้นเรียนมาเลย

ตัวอย่าง

– การใช้วิธี *facilitative* และ *maintenance*

นักเรียนห้อง ก. แข่งขันกีฬาฟุตบอลกับห้อง ข. หลังจากนั้นก็มีแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการชี้หน้าว่ากันว่า ในสนามนั้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเล่นอย่างแรงและจิตใจแกล้ง กีฬานี้เลิกเล่น 12.30 น. (เกมนี้ครูตั้งใจให้เล่น เลิกพอดีกับเวลาทานอาหารกลางวัน)

facilitative – ใช้ระมัดระวังให้นักเรียนไปทานข้าว

– ป้องกันการตีกัน เพราะว่าเด็กมีสิ่งอื่นต้องทำ

maintenance – แทนที่ครูจะใช้อำนาจ โดยสั่งให้เด็กนั่งลงและเงียบทุกคน เพื่อป้องกันการตีกันนั้น ครูกลับใช้วิธีการให้นักเรียนรวมกันคิดแผนการณ์ใหม่ เพื่อเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง มีการถามไถ่กันเพื่อปรับปรุงวิธีเล่น พบว่า วิธีดังกล่าวช่วยลดความตึงเครียดและความก้าวร้าวลงได้

อย่างไรก็ดี การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ก็คือการใช้ครูใช้ลักษณะความเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ครูจะต้องเข้าไปจัดการ (*operate*) ถ้าครูใช้ลักษณะความเป็นผู้นำที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ก็จะเกิดปัญหาขึ้นได้

ตัวอย่าง

ครูมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา แต่ให้ครูไปสอนเด็กที่มีปัญหาทางด้านภาษา มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (สภาพการณ์) การเรียนการสอนจึงดำเนินไปอย่างราบรื่นไม่ได้ ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ

สภาพการณ์ จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการฝึกฝน การเป็นผู้นำ

มอร์ริสันและแมคอินไทร์, 1973 กล่าวไว้ว่า ความสำคัญในการเป็นผู้นำของครูมีได้ อยู่ที่ว่าครูแสดงบทบาทของผู้นำแบบใดได้หรือไม่ แต่ขึ้นอยู่กับว่าครูแสดงบทบาทหรือแบบของผู้นำที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่าง

ครูที่สอนในชนบท ก็มีแบบของผู้นำแบบหนึ่ง (อาจจะอ่อนโยนและสุภาพ) ซึ่งแบบของผู้นำแบบนี้ก็นำมาใช้กับในเมืองไม่ได้ผล

4. วิธีการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำและหน้าที่ของครูในการเป็นผู้นำที่ดี

ทฤษฎีลักษณะของผู้นำ (The Trait Approach)

ในการศึกษาความเป็นผู้นำตามทฤษฎีของผู้นำนี้ คำนี้เฉพาะเจาะจงที่ลักษณะส่วนตัวของบุคคล ในทฤษฎีนี้กล่าวว่า ผู้นำมีลักษณะหลายอย่างที่แตกต่างไปจากผู้ตาม

สต็อกคิลล์ สรุปว่าลักษณะของผู้นำที่สำคัญซึ่งต่างไปจากผู้ตามมีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะด้วยกันคือ (กล่าวไว้แล้วในตอนต้น)

1. ความสามารถในการทำงาน : ผู้นำส่วนมากมีปัญญาสูงกว่า มีความรู้ในการทำงานมากกว่า มีความคิดลึกซึ้ง มีการหยั่งรู้ (insight) มากกว่า พูดและเขียนคล่องกว่า

2. ความสามารถทางสังคม : เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ รับผิดชอบมากกว่าผู้ตาม ชอบเข้าร่วมกลุ่มมากกว่า มีกิจกรรมมากกว่า ชอบให้ความร่วมมือมากกว่า เป็นที่นิยมของคนอื่น มากกว่า สามารถปรับตัวได้เก่งกว่า

3. แรงจูงใจทางสังคม : เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม อดทนมากกว่าผู้ตาม

ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานว่าถ้าคนเรามีความต้องการ ความทะเยอทะยานที่จะเป็นผู้นำ เขาจะพยายามดิ้นรนเองให้มีความรู้ ความสามารถที่จะเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับลักษณะของเขาเอง มีความทะเยอทะยานผลักดันตัวเองขึ้นไปให้เป็นผู้นำได้

จากทฤษฎีดังกล่าว เมื่อกล่าวถึงผู้นำทางการศึกษา ครูที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นครูที่มีลักษณะของความเป็นผู้นำในตัวเอง

มอร์เลย์ (Morley) กล่าวถึงลักษณะของครูที่เป็นผู้นำที่ดีดังนี้ :-

1. เป็นผู้ให้แรงเสริม ซึ่งช่วยสร้างเสริมความก้าวหน้าของแต่ละบุคคล
2. เป็นผู้มีการศึกษาคดี
3. เป็นผู้เชื่อมโยงหรือผู้ประสานที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับผลของระบบสังคม (productive social system) ซึ่งเป็นการเน้นที่ความสามารถ (capabilities) มากกว่าลักษณะส่วนตัว (traits)

มีผู้วิจัยในเรื่องของลักษณะส่วนตัวของผู้นำ พบว่าลักษณะของความเป็นผู้นำไม่ค่อยจะมีผลต่อความสามารถในการบรรลุถึงงานของกลุ่มแน่นอนนัก จึงได้มีการศึกษาถึงการแสดงการกระทำของครูในชั้นเรียน รวมถึงวิธีการในการฝึกหัดครู

ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้น เนื่องจากเขาได้พัฒนาความเข้าใจในตัวบุคคลอื่น และกลุ่มบุคคล รวมทั้งมีทักษะในการที่จะแนะแนวทางแก่บุคคลเหล่านั้น นั่นคือ ผู้นำเหล่านี้เน้นในเรื่องการเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจ หรือสนใจในความรู้สึกของผู้ตาม (people - oriented)

มากกว่างานของกลุ่ม (task - oriented)

สรุปได้ว่า ครูซึ่งเปรียบเสมือนผู้นำของกลุ่มนั้น : ทัศนคติที่แท้จริงของครูจะแสดงออกให้เห็นทางการกระทำ ซึ่งจะมีผลต่อกลุ่มอย่างยิ่ง

สำหรับครูซึ่งเป็นผู้สอนในโรงเรียนนั้น นอกจากเราจะพิจารณาถึงลักษณะของครูแล้ว ยังต้องพิจารณาประเด็นอื่น ๆ อีก

แมกเกรเกอร์ (McGregor) สรุปไว้ว่า การศึกษาผู้นำในห้องเรียน เราจะต้องพิจารณาถึง

1. ลักษณะของครู
2. ประเภทของโรงเรียน
3. จุดประสงค์ของโรงเรียน
4. ลักษณะงานที่ครูทำ
5. สภาพภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจของนักเรียนในห้องเรียน

หน้าที่ของผู้นำ (Leadership Functions) :-

เฮมฟีลล์ (Hempill) กล่าวถึงหน้าที่โดยทั่วไปของผู้นำดังนี้

1. ทำให้จุดมุ่งหมายของกลุ่มดำเนินต่อไป
2. ปกครอง
3. จัดกิจกรรมสำหรับกลุ่ม
4. ช่วยให้กลุ่มเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย
5. กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ยึดมั่นในความสนใจของตนเอง

จากหน้าที่ของผู้นำดังกล่าวเป็นแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้นำและผู้ตาม เรานำหน้าที่ดังกล่าวมาประยุกต์กับหน้าที่ของครูได้ดังนี้ :-

1. ผู้นำสร้างนโยบายและแผนงานให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
2. ผู้นำวิเคราะห์ จัดระบบและช่วยสมาชิกแต่ละคนและกลุ่มทั้งหมดเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
3. ผู้นำสร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับกลุ่ม ผนุงรักษาไว้ซึ่งขวัญ (morale) และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
4. ผู้นำหลีกเลี่ยงการคุกคามข่มขู่ และทำให้กลุ่มเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย
5. ผู้นำเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานต่าง ๆ : ความรู้เกี่ยวกับขบวนการต่าง ๆ และข้อปฏิบัติต่าง ๆ

6. ผู้นำทำให้การสื่อสารในกลุ่มสะดวกง่ายขึ้น
 7. ผู้นำทำให้จุดมุ่งหมายของสมาชิกแต่ละคนและกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม
 8. ผู้นำให้ความรู้แก่สมาชิก ให้เขาทราบว่าสิ่งที่เขากระทำอยู่นั้นคืออะไร
 9. ผู้นำยึดมั่นในหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำซึ่งกลุ่มยอมรับและไม่ยอมรับ
 10. ผู้นำให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนในกลุ่มในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม
- หน้าที่ดังกล่าวก็ยังเป็นหน้าที่ทั่วไป มิได้เฉพาะเจาะจงลงไปว่าในสภาพการณ์ที่แตกต่างกันออกไป สภาพการณ์ใดผู้นำควรจะทำหน้าที่อย่างไร หรือกลุ่มชนิดใดผู้นำควรจะทำหน้าที่อย่างไร

5. ประเภทของผู้นำในโรงเรียน

เลอวิน ลิปพิตต์ และไวท์ (Lewin, Lippitt and White) แบ่งผู้นำเป็น 3 ประเภท โดยแบ่งตามพฤติกรรมของผู้นำได้ดังนี้

1. ผู้นำแบบเผด็จการ (authoritarian)
2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic)
3. ผู้นำแบบปล่อยปละละเลย (laissez - faire)

จากลักษณะของผู้นำ 3 ประเภทนี้

- ทำให้กลุ่มมีบรรยากาศแตกต่างกัน (climate)
- ทำให้กลุ่มมีผลงานในปริมาณที่ต่างกัน (productivity)

ประชาธิปไตย

- ผลงานกับหน้าไปเรื่อย ๆ โดยที่ผู้นำไม่จำเป็นต้องอยู่ดูแลตลอดเวลา

เผด็จการ

- ถ้าผู้นำไม่อยู่งานลดลง

ปล่อยปละละเลย

- สมาชิกกระตือรือร้นแต่ไม่มีผลงาน

เกตเซลส์ และกูบา (Getzels and Guba, 1957) ได้แบ่งประเภทของผู้นำในโรงเรียนออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

1. The nomothetic leader : ได้แก่ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงาน กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับไม่มีการยืดหยุ่น สามารถตัดสินใจว่ากลุ่มควรจะทำอย่างไร จึงจะรักษากฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ไว้ได้ ผู้นำแบบนี้มีลักษณะผู้วางแผน "Initiating Structure" ซึ่งหมายถึง ผู้นำที่สามารถ

ทำให้ทำงานของกลุ่มประสบความสำเร็จหรือบรรลุถึงเป้าหมายเน้นทีมงานหรือมุ่งงานเป็นสำคัญ (Task - achievement function)

2. The ideographic leader ให้ความสำคัญกับ ความต้องการของสมาชิกแต่ละคน ในกลุ่มและพยายามจะสร้างสัมพันธ์ภาพเป็นการส่วนตัวกับสมาชิก การตัดสินใจใด ๆ พิจารณาจากการตัดสินใจของสมาชิกของกลุ่มมากกว่ากฎเกณฑ์ที่ตายตัว

ผู้นำในลักษณะนี้มีลักษณะของการให้ความอบอุ่นเป็นกันเอง "consideration" หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลที่สามารถให้ความอบอุ่น ยอมรับนับถือ เห็นอกเห็นใจผู้อื่นสามารถ เข้ากับคนอื่นได้ดี

3. The transactional leader เป็นผู้นำที่มีลักษณะทั้ง 2 ข้อ ร่วมกัน คือพยายามที่จะ คงไว้หรือรักษากฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสถาบันไว้ในขณะเดียวกันก็สนองความต้องการของสมาชิกของกลุ่มด้วย ใน 3 แบบนี้ ผู้นำประเภทที่ 3 ดูเหมือนจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ครูซึ่งเป็นผู้นำตามโรงเรียนนั้นมักจะเป็นผู้นำประเภทที่เน้นงานของกลุ่ม (Task - centered leadership) จะเห็นได้จากโรงเรียนมีการคัดห้องเรียน, คัดเกรด คัดกลุ่มที่เรียน ซึ่งล้วนแต่เน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีที่สุด

ครูที่ฝึกหัดการสอนมาก็ฝึกหัดมาเพื่อให้สอนวิชาต่าง ๆ ได้ อาจารย์ที่ปรึกษา ก็เน้นว่าครูที่ฝึกสอนจะสอนได้ตามที่ต้องการได้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้เองอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีนักเรียนที่ไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอยู่มาก ซึ่งนับเป็นการสูญเสียค่าทางการศึกษานับเป็นปัญหาที่สำคัญที่เราเผชิญอยู่

ดังนั้น ครูจึงควรจะเลิกเน้นในเรื่องผลงานหรือการทำงานของนักเรียนมากเกินไป ครูไม่ควรกล่าวว่า "นักเรียนต้องทำให้ได้ 10 ข้อ ภายใน 10 นาที" ครูควรจะเน้นที่ศักยภาพหรือความสามารถของแต่ละบุคคลมากกว่า จากการวิจัยเราพบว่าถ้าผู้เรียนมีความกดดันน้อย เขาจะสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า หรือทำงานได้ดีกว่า ดังนั้น แทนที่ครูจะคอยตรวจตราว่าใครทำผิดมากกว่าใคร เช่น ทำเลขผิดกี่ข้อ ควรจะมาพิจารณาว่าจะทำเลขให้ถูกต้องได้อย่างไร

ผู้นำคนใดก็ตามที่สามารถทำให้สมาชิกในกลุ่มหรือกลุ่มมีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็จะทำให้กลุ่มสามารถผลิตผลผลิตได้สูงทั้งนี้เนื่องจาก

1. ปัญหาระหว่างบุคคลลดน้อยลง
2. มีการบังคับกันน้อยลง
3. ลดความวิตกกังวลในการทำงาน
4. สมาชิกมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย (security) มากขึ้น

6. องค์ประกอบที่มีผลต่อการเป็นผู้นำในชั้นเรียน

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อประเภทและแบบของผู้นำในห้องเรียนและในโรงเรียนได้แก่—

1. ลักษณะการจัดระบบของโรงเรียน (The Nature of the School Organization)

โครงสร้างของระบบโรงเรียนเป็นองค์ประกอบทางด้านสภาพการณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเป็นผู้นำ

การจัดระบบของโรงเรียนนั้น มีองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

ลักษณะโครงสร้างของโรงเรียนนี้เอง เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ทราบถึง

1. ความรับผิดชอบและหน้าที่ของครู ครูทำหน้าที่อะไรบ้างในโรงเรียน เป็นครูแนะแนวหรือเป็นครูผู้ปกครอง เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครู

3. โครงการหรืออุปกรณ์ที่ใช้ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังของครู

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำยังได้แก่

1. ลักษณะโครงสร้างของห้องเรียน ซึ่งอาจจะกลายเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากถ้าห้องเรียนใหญ่เกินไป การรวมกลุ่มกันก็อาจจะไม่สมดุลงนัก ซึ่งมีผลไปยังผู้บริหารและครู อาจทำให้อำนาจของครูหมดสิ้นไป

2. ความต้องการของชุมชน เช่น โรงเรียนชุมชน

3. ความระส่ำระสายของชุมชน เช่น ปัญหาในชุมชน

4. แนวความคิดใหม่ ๆ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อโครงสร้างของโรงเรียน การดำเนินงานของโรงเรียน :- การเรียนการสอน โดยใช้วิธีกลุ่ม ทำให้ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเด็ก

5. ประเภทของผู้บริหาร (type of authority) ถ้าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีลักษณะของเผด็จการ ก็เป็นการยากสำหรับครูในการที่จะสร้างบรรยากาศของการยอมรับขึ้นได้ ในห้องเรียน เพราะสมาชิกในห้องเรียนจะมีความรู้สึกไม่มีความมั่นคงปลอดภัย และมีความรู้สึกว่าถูกข่มขู่คุกคามอยู่ตลอดเวลา

2. ขนาดของกลุ่ม (group size)

ขนาดของกลุ่มมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน้าที่ของผู้นำ ยิ่งถ้ากลุ่มมีขนาดใหญ่ ความห่างเหินหรือความใกล้ชิดกันทางสังคม (social distance) จะแตกต่างกันมากไม่เหมือนในกลุ่มเล็ก ๆ ขนาดของกลุ่มยิ่งใหญ่มากขึ้นเท่าไร ความรักใคร่ผูกพันกันในกลุ่มยิ่งน้อยลง

นั่นหมายความว่าบุคคลในกลุ่มจะมีความแตกต่างกันมาก เป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้นำที่จะต้องพยายามพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งขวัญของกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมาก

– ขนาดของกลุ่มมีความสำคัญอย่างมากต่อความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของผู้นำกับการประเมินค่าการกระทำของผู้นำโดยสมาชิกของกลุ่ม

– ขนาดของกลุ่มมีผลต่อแบบแผนการสื่อสารติดต่อกันภายในกลุ่ม (communication pattern) ซึ่งกลุ่มมีขนาดใหญ่ ผู้นำจะต้องใช้ทักษะอย่างมากในการสื่อสารภายในกลุ่มและในการแนะนำการสื่อสารกับครูของนักเรียน

ตัวอย่าง

ยิ่งกลุ่มใหญ่ๆ เมื่อเวลาที่จะต้องมีการอภิปราย ถกเถียงกัน จะเห็นได้ว่าสมาชิกมีโอกาสน้อยลงในการแสดงออก ในการมีส่วนร่วมในการอภิปราย นอกจากนั้นยังมีโอกาสที่จะรับรู้ผลย้อนกลับ หรือปฏิบัติยาได้ตอบจากผู้นำหรือจากผู้ตามน้อยลง

– ยิ่งไปกว่านั้นในกลุ่มใหญ่ๆ สมาชิกยิ่งขาดโอกาสที่จะทำความเข้าใจในบรรทัดฐานของกลุ่ม ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมได้มากกว่าในกลุ่มเล็ก ๆ

– การที่การสื่อสารติดต่อกันในกลุ่มขนาดใหญ่มีข้อจำกัดนั้นทำให้สมาชิกของกลุ่มไม่สามารถทำความเข้าใจและยอมรับกลุ่มได้ หรือทำได้น้อยมาก

กลุ่มห้องเรียนก็เช่นเดียวกัน เราพบว่ายิ่งห้องเรียนมีขนาดใหญ่ จะเกิดปัญหาทางด้านการเรียนการสอน เนื่องจากการเรียนจะดูเป็นทางการ (formal) มากมีความคุ้นเคยกันน้อย และมีความยากลำบากในการสอน

นอกจากนั้น ห้องเรียนขนาดใหญ่ๆ ยังทำให้เกิดเป็นกลุ่มย่อยๆ หลายกลุ่ม ในกลุ่มย่อยเหล่านี้จะมีความคุ้นเคยกันมากกว่า

สำหรับนักเรียนแล้ว ขนาดของกลุ่มจะมีผลอย่างมากต่อบรรยากาศทางด้านการเรียน

3. ความคาดหวังแบบเดียวกัน (stereotyped expectations)

ครูมักจะถูกคาดหวังว่าจะต้องมีลักษณะอย่างนั้น ทำอย่างนั้น แม้ว่าเขาจะไม่ได้เป็นอย่างนั้นก็ตาม ความคาดหวังนี้รวมถึง ความคาดหวังว่าครูจะมีพฤติกรรมอย่างไร มีแรงจูงใจและความตั้งใจอะไรบ้าง รวมทั้งครูควรจะแสดงความเป็นผู้นำของห้องเรียนอย่างไร

จากการวิจัยพบว่า ถ้าครูเกิดกระทำในสิ่งที่ผิดไปจากความคาดหวังของนักเรียน นักเรียนจะเกิดความไม่พอใจขึ้น

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำในห้องเรียน ครูจะต้องมีการกระทำที่สอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่ม หรือพยายามที่จะกระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มมากยิ่งขึ้น- ห้องเรียนที่มีปัญหาเรื้อรังก็ต้องการครูที่จะช่วยแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น

4. ลักษณะของกลุ่มห้องเรียน

ลักษณะของกลุ่มห้องเรียนมีอิทธิพลต่อความเป็นผู้นำเช่นเดียวกัน นั่นคือ ครูจะต้องทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของกลุ่ม เนื่องจากครูจะได้ทราบถึงกฎเกณฑ์ แบบแผนของการเล่น กิจวัตรที่เขาปฏิบัติกัน

กลุ่มบางกลุ่มครูต้องใช้ทักษะอย่างมากในการกระตุ้นให้กลุ่มทำในสิ่งที่ต้องการ หรือต้องใช้ทักษะอย่างมากในการดำรงความเป็นกลุ่มไว้

ครูบางคนอาจจะสามารถทำความเข้าใจกลุ่มได้มากกว่า สามารถใช้พลังของกลุ่มในการเปลี่ยนการกระทำที่ไม่เป็นที่ยอมรับ

7. การใช้อำนาจของครู (Teacher Use of Power)

ดังได้กล่าวแล้วว่าครูได้รับมอบหมายหน้าที่ให้มาเป็นผู้นำ ดังนั้น อำนาจของครูจึงเป็นอำนาจที่เป็นทางการ (formal power) ครูจึงมีอำนาจเหนือเด็กอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่านักเรียนยอมรับในอำนาจของครูหรือไม่ (ดูเรื่องอำนาจของครูในตอนที่ 2 บทที่ 1 เรื่องการรับรู้หรือการตัดสินใจระหว่างครูและนักเรียน)

โดยปรกติในสังคมไทยเรา นักเรียนยอมรับในอำนาจของครูอยู่แล้ว อาจจะเป็นการยอมรับอย่างจริงจังหรือจำยอมก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การให้พึ่งพาอาศัยได้

บุคคลที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นตอบสนองความต้องการให้แก่ตัวเองจะยอมรับอยู่ภายใต้อิทธิพล หรืออยู่ใต้อำนาจของผู้ให้การตอบสนองนั้น ฉะนั้นอำนาจของครูที่มีต่อนักเรียนเกิดขึ้นได้เพราะครูสามารถให้สิ่งตอบสนองความพอใจของเด็กได้ เช่น ให้รางวัลในรูปแบบของ เกรด คะแนน หรือผลการเรียนการสอน ซึ่งถือว่านักเรียนต้องอาศัยครูเป็นผู้ให้ ซึ่งจะมีผลให้ตนเองประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการสอบได้ ถ้าครูขาดอำนาจในการให้คะแนน ให้เกรด แก่เด็กแล้ว อำนาจของครูก็จะลดลงไป

2. ความนิยมนับถือในฐานะผู้เชี่ยวชาญ

ครูที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้สูง สอนเก่ง ทำให้เด็กที่เรียนเกิดความนิยมนับถือในความรู้ความสามารถของครู ซึ่งคิดตามประสาเด็กที่ชอบนิยมนักเก่ง ความนิยมนับถือ

ในตัวครูทำให้ครูเกิดมีอำนาจเหนือนักเรียน ฉะนั้นแม้จะมีครูที่ไม่มีสิทธิในการให้เกรดให้คะแนนมาสอนเด็ก แต่เด็กก็ยังยำเกรง และตกอยู่ใต้อำนาจของครู

3. ความเคารพนับถือในฐานะผู้อาวุโส

เนื่องจากประเพณีนิยมของสังคมไทยสั่งสอนให้เด็กหรือผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่จนติดฝังแน่นมาเป็นธรรมเนียม โดยที่ครูมีอายุอานามสูงกว่านักเรียน การยอมอยู่ใต้อำนาจครูด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นอีกแบบหนึ่ง

4. สิทธิหน้าที่ ตามกฎหมายและจารีตประเพณี

บุคคลบางอาชีพที่กฎหมายให้สิทธิทรงอำนาจก็ทำให้บุคคลตกอยู่ภายใต้อำนาจตามกฎหมายกำหนด เช่น อำนาจของผู้พิพากษาในศาล ส่วนครูแม้กฎหมายจะไม่ระบุอำนาจไว้เท่ากับผู้พิพากษาโดยตรง แต่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือกันมาตั้งแต่โบราณ บุคคลย่อมมีความเคารพยำเกรงต่อครู แม้ในคำสอนทางศาสนาพุทธก็ยังสอนให้ศิษย์ต้องเคารพครู ครูจึงทรงอำนาจเหนือศิษย์ด้วยเหตุนี้อีกประการหนึ่ง โดยจารีตประเพณี ครูมีสิทธิที่จะว่ากล่าว ตักเตือน หรือแม้จะเมียนตี ลงโทษ ผู้เป็นศิษย์ได้การทรงไว้ซึ่งสิทธิอันนี้ ทำให้ครูมีอำนาจเหนือศิษย์มากขึ้น

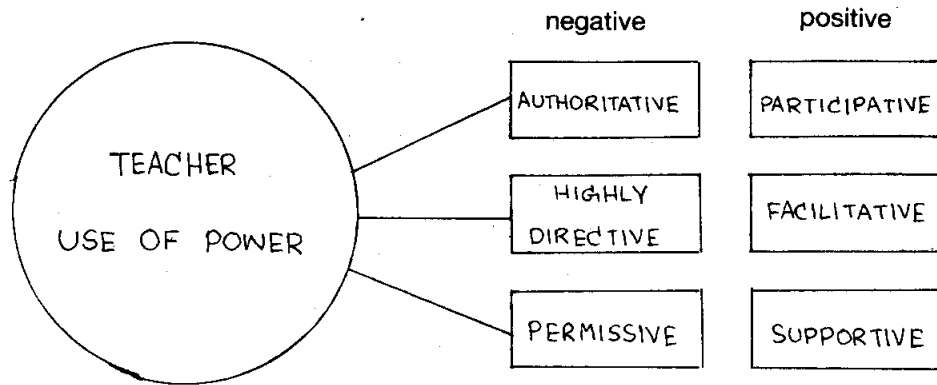
เมื่อพิจารณาจากสาเหตุดังกล่าว ในการใช้อำนาจของครูจึงควรคำนึงถึงผลดีที่จะเกิดแก่ผู้เรียน หรือการยอมรับอำนาจของครูอย่างจริงใจจากผู้เรียนมากกว่าที่จะคำนึงถึงการให้อำนาจตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามจารีตประเพณี

8. การใช้อำนาจของครูในการปกครองชั้นเรียน

ครูมีวิธีการที่แตกต่างกันในการปกครองกลุ่มห้องเรียน ครูอาจใช้วิธีให้รางวัล หรือวิธีการลงโทษ ดังนี้

1. วิธีการปกครองทางบวก : ครูเน้นในเรื่องการให้รางวัลตนเอง (ego - rewards) และความรู้สึกที่ดีในกลุ่ม

2. วิธีการปกครองทางลบ : ครูเน้นในเรื่องการข่มขู่ การทำโทษ และการลงโทษ และถ้าครูยังใช้การข่มขู่มากเท่าไร รุนแรงเท่าไร ก็เท่ากับใช้วิธีการปกครองทางลบมากขึ้นเท่านั้น

โดยทั่วไปแล้วครูมักจะใช้ทั้งวิธีทางบวกและวิธีทางลบ (positive and negative approach) แต่อาจจะเน้นคนละอย่าง เช่น บางคนอาจเน้นที่การให้รางวัล บางคนเน้นที่การลงโทษ วิธีการที่ครูใช้นี้จะบ่งบอกให้ทราบว่าพฤติกรรมของสมาชิกในห้องเรียนจะเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง

ของการใช้การยกย่องในเชิงข่มขู่ ซึ่งเท่ากับเป็นการปกครองทางลบ ครูบอกว่า “ฉันชอบงานที่ ด.ช. แดงทำ” (คำพูดดังกล่าวผู้ฟังจะรับฟังโดยตีความว่า) “ฉันชอบงานที่ ด.ช. แดงทำ แต่ไม่ชอบงานที่เธอทำ”

จากวิธีการนี้เองทำให้ ด.ช. แดงเองก็ไม่มีความสุข ความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ก็เป็นไปในทางที่ไม่ดี

การที่ครูใช้วิธีการปกครองทางลบนั้น เป็นสภาพการณ์ของการยอมตาม (compliance) ซึ่งเป็นการทำตามเพียงการกระทำภายนอกเท่านั้น ผลที่ได้รับก็คือ ความไม่พอใจของสมาชิกในกลุ่มนั่นเอง ทำให้การทำงานเลวลง ๆ ไม่ดีกลุ่มแตกสลายง่าย

ครูที่ใช้การปกครองทางลบ จะกลัวการโต้ตอบจากกลุ่ม จึงทำให้เขาแสดงการบังคับข่มขู่ และไม่เป็นมิตรกับนักเรียน

ตัวอย่าง

ในโรงเรียนเตรียมครูอาจส่งนักเรียนไปยังห้องผู้อำนวยการหรือห้องอาจารย์ใหญ่ หรือไล่ออกจากห้องเรียน

ครูทำเช่นนี้เพื่อทำให้นักเรียนกลัว แต่ผลที่ได้รับนั้นมีได้เป็นผลดีต่อการเรียนเลย จากการที่ครูใช้วิธีการปกครองทางลบ จะทำให้กลุ่มรวมตัวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (solidarity) แต่รวมเพื่อป้องกันตัวเองมากกว่า เพื่อลดอำนาจของครู

ประเภทของครูแบ่งตามลักษณะของการใช้อำนาจ

วิธีการที่ครูใช้อำนาจนี้เองทำให้เกิดประเภทของครูในแบบต่าง ๆ เราจะแบ่งประเภทของครูได้โดยพิจารณาจาก

- การแสดงออกในห้องเรียน
- ฟังจากวิธีการพูด
- ดูจากวิธีการสอนนักเรียน

แบบของการใช้อำนาจ (power style) แบ่งได้เป็น 3 แบบด้วยกันคือ

1. ครูประเภทชี้แนะ (Directive Teachers)
2. ครูประเภทมีส่วนร่วม (Participative Teachers)
3. ครูประเภทยอมตาม (Permissive Teachers)

ทั้ง 3 แบบ ต่างก็มีคุณประโยชน์และข้อจำกัดของตน

ครูแต่ละคนมักจะใช้อำนาจทั้ง 3 ลักษณะปนกัน แต่อาจจะเป็นไปที่แบบหนึ่งแบบใดเฉพาะลงไป

1. ครูประเภทชี้แนะ (Directive Teachers) ครูที่ใช้อำนาจในลักษณะควบคุมหรือแนะนำนี้ เนื่องจากลักษณะของกลุ่มและงานของกลุ่มจำเป็นที่ครูจะต้องใช้อำนาจในลักษณะนี้ นั่นคือสมาชิกเป็นสมาชิกที่ยังไม่โตพอ ยังไม่บรรลุวุฒิภาวะ (matured) ครูจึงต้องเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างมาก การวางโครงการ (programmed) ต่าง ๆ ครูบางคนนอกจากจะเป็นผู้แนะนำแล้ว ยังเป็นผู้เผด็จการด้วย (autocratic) โดยที่เขาวางโครงสร้างงานทุกอย่างเป็นที่เรียบร้อย ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเลยว่าชอบพอในงานนั้นแค่ไหนอย่างไร สมาชิกมีหน้าที่ทำงานนั้นอย่างเดียว หรือรับโทษตามที่เขาลงโทษ

ในกรณีที่กลุ่มต้องมีผู้นำแบบควบคุมแนะนำนั้น อาจจะเนื่องมาจากสมาชิกกลุ่มนั้นไม่เคยได้รับโอกาสที่จะแก้ปัญหาของตนเอง ไม่มีโอกาสที่จะสำรวจหรือทำความรู้จักกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

ครูหรือผู้นำที่ดีที่ใช้อำนาจแบบเผด็จการนี้ อาจจะเป็นที่ชื่นชอบของสมาชิกในกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกพอใจในบุคลิกภาพของผู้นำ ในลักษณะเช่นนี้ผู้นำก็สามารถทำให้เกิดสัมพันธภาพขึ้นในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น การที่สมาชิกชอบพอนิครูที่ใช้อำนาจแบบเผด็จการ เนื่องจากผู้นำเป็นคนใจบุญ หรือเพราะว่าสมาชิกของกลุ่มเติบโตมาในสังคมและวัฒนธรรมที่มีผู้นำแบบเผด็จการ มีอำนาจ (authority) ในบ้าน โรงเรียน หรือในกลุ่มอื่น ๆ เขาอาจจะรู้สึกสะดวกสบายถ้าทำงานกับผู้นำที่ใช้อำนาจเผด็จการอย่างมาก เพราะเคยชินกับผู้นำในลักษณะเช่นนี้

ตัวอย่าง

ครูแบบชี้แนะเวลาสั่งงานในชั้นจะกำหนดหัวข้อตายตัวตามที่ต้องการ และไม่พอใจถ้านักเรียนทำผิดคำสั่ง ครูประเภทชี้แนะเหมาะสำหรับงานต่าง ๆ ทางการศึกษาที่โรงเรียนและรัฐเป็นผู้กำหนดงานนั้น ๆ มา

2. ครูประเภทมีส่วนร่วม (Participative Teachers)

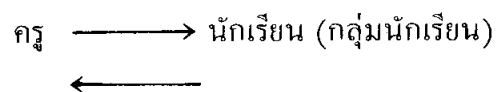
ครูที่ใช้อำนาจในลักษณะนี้ จะอนุญาตให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าเขาจะมีทางใดบ้างที่จะไปสู่วัตถุประสงค์ของโรงเรียนได้ นอกจากนี้ยังให้โอกาสนักเรียนตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการกำหนดข้อบังคับและความคาดหวังของโรงเรียน

ครูที่ใช้อำนาจในลักษณะมีส่วนร่วมนี้ จะใช้เทคนิคของกลุ่ม คือ ใช้พลังของกลุ่มในการควบคุมการทำงานของกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีความเหนียวแน่นสามัคคีกัน ครูอาจจะเสนอปัญหาให้กลุ่มรับทราบ และให้กลุ่มอภิปรายถกเถียงกัน รวมทั้งวางแผนการกระทำซึ่งทำให้กลุ่มกระทำพฤติกรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (a social unit) (ดูตอนที่ 2 : บทที่ 4 เรื่องเกี่ยวกับการนำวิธีกลุ่มมาใช้ในการแก้ปัญหา)

ครูใช้วิธีการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจถึงความรู้สึกมีส่วนร่วมในกลุ่มของบุคคล (ego - involved) ยิ่งบุคคลมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มที่ดี เขาจะยังมีส่วนร่วมในกลุ่มมากขึ้น ซึ่งวิธีการที่จะทำให้บุคคลมีความรู้สึกเช่นนั้นก็มีหลายวิธี ทั้งนี้ก็มุ่งที่จะจูงใจเด็กให้ทำงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย อาจจะเป็นจุดมุ่งหมายของบทเรียนก็ได้

ครูกระตุ้นให้นักเรียน มีความรู้สึกมีส่วนร่วมในกลุ่ม เพื่อเด็กจะได้แสดงความคิดเห็น และช่วยกันวางแผนงานว่าจะทำอะไรบ้าง

วิธีการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม (Participative Techniques) เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะความสัมพันธ์ 2 ทาง (two - way relationship)

(แนวความคิดต่าง ๆ ไม่ได้มาจากครู แต่คิดร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน)

ตัวอย่าง

นักเรียนคิดว่าเราจะทำอย่างไรให้เกิดความเป็นระเบียบในห้องเรียน คำถามนี้นำไปสู่มาตรฐานของกลุ่ม นักเรียนตอบว่า “เงียบ” เมื่อเป็นเช่นนี้ นักเรียนเป็นผู้สร้างมาตรฐานของตนเอง จึงช่วยให้เกิดความเป็นระเบียบขึ้นได้ เพราะเขานึกถึงคำตอบที่ให้ไว้

3. ครูประเภทยอมตาม (Permissive Teachers) : ครูประเภทนี้ไม่ได้ใช้อำนาจที่มีอยู่เลย ทั้งที่สภาพการณ์นั้น ๆ น่าจะได้ใช้ก็ไม่ใช่ หรือทั้งที่จำเป็นต้องใช้ก็ไม่ใช้

เวลากลุ่มมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น ปัญหาในเรื่องของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ครูก็จะละเลยเพิกเฉยไม่สนใจ ทั้ง ๆ ที่เด็กต้องการความช่วยเหลือจากครูมาก เด็กไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง

ตัวอย่าง

ห้องเรียนมักจะเกิดความขัดแย้งกันได้บ่อย ๆ ในกลุ่ม บางทีแหล่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งอาจจะมาจากแหล่งซึ่งอยู่นอกห้องเรียนก็ได้ ครูประเภทนี้จะไม่สนใจ อาจพูดว่า “ไปทำงานให้เรียบร้อย ลืมเสียเรื่องอะไรก็ตาม” ถ้าเป็นเช่นนี้ แน่นนอน งาน ของกลุ่มก็ดำเนินต่อไปได้ยาก เพราะได้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วในหมู่สมาชิก (ครูควรที่จะหาทางแก้ไขความขัดแย้งนั้น ๆ ลงเสีย)

สรุป

การใช้อำนาจของครู ครูควรคำนึงถึงตัวบุคคลแต่ละคน กลุ่มบุคคลทำความเข้าใจและยอมรับในความต้องการของกลุ่มเป็นสำคัญ

9. ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูแต่ละแบบ

งานวิจัยต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นว่าครูควรจะใช้อำนาจหรือเป็นครูประเภทใดจึงจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

(1) ประคอง ประสิทธิ์พร (2518) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปรับตัวของนักเรียน การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสองประการคือ ประการแรก เพื่อหาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปรับตัวของนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแต่ละแบบ คือแบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย ประการที่สอง เพื่อหาความ

แตกต่างกันระหว่างเพศในด้านสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรับตัวของนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบเดียวกัน ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูในแบบแตกต่างกันคือ แบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปรับตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านความแตกต่างระหว่างเพศพบว่า นักเรียนหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนชาย หญิง ที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีการปรับตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ตามลำดับ แต่ไม่พบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวในเพศชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(2) จีรพร โพธิ์สุวรรณ (2518) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน ในด้านการเรียนการสอน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และบุคลิกภาพเก็บตัวแสดงตัวของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ ศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและบุคลิกภาพเก็บตัว - แสดงตัวของนักเรียน ผลของการศึกษามีดังนี้

1. นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับปฏิสัมพันธ์ของครูแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย กับ แบบประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์ของครูแบบอัตตาธิปไตย และแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. นักเรียนชายและหญิงที่ได้รับปฏิสัมพันธ์ของครูแบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับปฏิสัมพันธ์ของครูในแบบต่างกัน มีบุคลิกภาพเก็บตัว - แสดงตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. นักเรียนชายและหญิงที่ได้รับปฏิสัมพันธ์ของครูแบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีบุคลิกภาพเก็บตัว - แสดงตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

(3) พินิจ นีวาสะบุตร (2519) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ในด้านการเรียนการสอน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ ประการแรก เพื่อศึกษาว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแต่ละแบบ คือ แบบอัตตาริปีไธย และแบบปล่อยปละละเลย จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันหรือไม่ ประการที่สอง นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันแต่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบเดียวกัน จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันหรือไม่ ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า

1. ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาริปีไธย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้ คือ

1.1 ระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาริปีไธยและแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาริปีไธยและแบบปล่อยปละละเลยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 ระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความแตกต่างของความคิดสร้างสรรค์ จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาริปีไธย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้ คือ

2.1 ระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาริปีไธยและแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาริปีไธยและแบบปล่อยปละละเลยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มตัวอย่างชายและกลุ่มตัวอย่างหญิง จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

3.1 กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบปล่อยปละละเลย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอิตาเลียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ความแตกต่างของความคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างชายและกลุ่มตัวอย่างหญิง จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

4.1 กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบปล่อยปละละเลยมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3 กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอิตาเลียนมีความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูในแต่ละแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยกับแบบอิตาเลียน และระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยกับแบบปล่อยปละละเลย นั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก ส่วนระหว่างปฏิสัมพันธ์แบบอิตาเลียนกับแบบปล่อยปละละเลย ส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันไป จึงน่าจะเป็นข้อคิดไว้ว่าครูควรจะมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนในแบบใดจึงจะดีที่สุด

หนังสือแนะนำ

1. หนังสือจิตวิทยาสังคม ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษทุกเล่ม จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องของผู้นำ นักศึกษาจะได้ทราบถึงลักษณะของผู้นำประเภทต่างๆ กว้างขวางมากขึ้น รวมทั้งลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในหนังสือจิตวิทยาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

คำถามสำหรับบทที่ 6

1. “เราจัดว่าครูเป็นผู้นำกลุ่มในโรงเรียนก็จริง แต่ครูเป็นผู้นำที่มีความแตกต่างจากผู้นำกลุ่มโดยทั่วไป” ข้อความดังกล่าวหมายความว่าอะไร
2. เมื่อพิจารณาจากความหมายของผู้นำในโรงเรียน ลักษณะความเป็นผู้นำ หน้าที่ของผู้นำแล้ว นักศึกษาคิดว่าบทบาทของครูในการเป็นผู้นำที่ดีควรจะเป็นอย่างไร (ขอให้คำนึงถึงสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน)
3. เป็นความจริงหรือไม่ที่ว่าบทบาทความเป็นผู้นำของครูไม่คงที่แน่นอน สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกโรงเรียนมีผลต่อบทบาทของครูในการเป็นผู้นำอย่างยิ่ง จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
4. เป็นความจริงหรือไม่ที่ว่า ครูมีอำนาจเหนือนักเรียนอยู่แล้วไม่ว่านักเรียนจะยอมรับด้วยความเต็มใจหรือจำยอมก็ตาม ดังนั้น เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้อำนาจของครูแล้ว นักศึกษาคิดว่าครูต้องการใช้อำนาจของครูในลักษณะใดจึงจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จงอธิบายในแง่มุมต่างๆ ให้รอบคอบ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ

บรรณานุกรม

1. จีรพร โพธิ์สุวรรณ. “ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและบุคลิกภาพเก็บตัวและแสดงตัวของนักเรียน.” ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), 2518.
2. ฉลอง ภิรมย์รัตน์. “ลักษณะและบทบาทของครู.” จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2521.
3. ประคอง ประสิทธิ์พร. “ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวของนักเรียน.” ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), 2518.
4. พินิจ นิวาสะบุตร. “ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน.” ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), 2519.
5. ไวรซ์ เจียมบรรจง. “ผู้นำและสภาวะผู้นำ.” จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2522.

Bibliography

1. Bany, M.A. and Johnson, L.V. “*Leadership on the Classroom Setting.*” **Educational Social Psychology.** New York : Macmillan Publishing Co., Inc., 1975
2. Cortis, G. “*Leadership in Teaching.*” **The Social Context of Teaching.** London : Open Books Publishing Ltd., 1977.